

LUND UNIVERSITY

Från vitterhet till vetenskap

En studie över Kungl. Vetenskapsakademiens lärdomsklass under 1800-talet

Hammar, Isak

Published in:

Lychnos. Årsbok för idé- och lärdomshistoria

2021

Document Version:

Förlagets slutgiltiga version

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Hammar, I. (2021). Från vitterhet till vetenskap: En studie över Kungl. Vetenskapsakademiens lärdomsklass under 1800-talet. *Lychnos. Årsbok för idé- och lärdomshistoria*, 2021, 37-62.
<https://tidskriftenlychnos.se/article/view/22499>

Total number of authors:

1

Creative Commons License:

CC BY

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

Från vitterhet till vetenskap

*En studie över Kungl. Vetenskapsakademiens
lärdomsklass under 1800-talet*

ISAK HAMMAR*

...hvad skal en Vetenskapsakademie med 10 ledamöter i Vitterheten?
Daniel Melanderhielm, 1798

Vetenskapens vida krona är visserligen fördelad i flera grenar, men tillväxer från en gemensam rot och hvarje enskild forskningsarts högre utveckling återverkar lifvande och stärkande på de öfrige. Det är af denna grund Kongl. Vetenskaps-Akademien, hvars närmaste verkningskrets de exakta och praktiska vetenskaperne äro, anser både för sin pligt och sin vinst tillegna sig män, som inom de humanistiske vidgat mensklige vetandets områden och brutit nya forskningens banor.

Biografi över Erik Gustaf Geijer i *Vetenskapsakademiens handlingar* 1848

När Kungl. Vetenskapsakademien den 24 oktober 1798 instiftade en klassifikation av sina ledamöter i sju klasser, avsåg den sista inte naturvetenskap.¹ I stället rubricerades den ”Vitterhet, världs- och lärdomshistoria samt andra nyttiga och vackra kunskaper.” I följande artikel riktas sökarmotljuset mot denna klass och mot de ledamöter som ingick i den. Utifrån en kartläggning av klassens ledamöter under hela 1800-talet samt en kvalitativ analys av hur epistemiska dygder och meriter förhandlades vid inval från 1800-talets mitt, är syftet att utreda vad som krävdes för att ingå i det kunskapsfält varur nya ledamöter rekryterades till denna klass. Svaret på frågan vem som betraktades som värdig att ingå i en vitterhets- eller lärdomsklass inkapslad i en vetenskapsakademi kan betraktas som en del av en vidare belysning av humanioras historia under 1800-talet.

Det är emellertid inte uppenbart hur det kunskapsfält som står i fokus i artikeln ska benämnas och avgränsas. I första citatet ovan gör Vetenskapsakademiens dåvarande sekreterare Daniel Melanderhielm en till

*Docent i historia, Historiska institutionen, Stockholms universitet, isak.hammar@historia.su.se

synes enkel uppdelning mellan vetenskap och vitterhet. Men *vitterhet*, liksom de två övriga begreppen *lärdom* och *vackra kunskaper* som också finns representerade i den första klassrubriceringen är alla svåra att nagla fast. De tycks inte heller fånga tidens förväntningar och förhållande till vetenskap.² Likande problem följer med *humanistisk vetenskap* som används för att beteckna fältet i det andra citatet femtio år senare. Begreppet *humaniora* är under 1800-talet undflyende och sporadiskt använt.³ Även om det har påtalats att ”de humanistiska vetenskaperna tog form i både institutionellt och teoretiskt avseende” under 1800-talet uppstår snabbt problemet att ”humaniora”, ”humanist” och ”humanistisk vetenskap” lyser med sin frånvaro i det aktuella källmaterialet och därför inte enkelt kan underbygga kartläggning och analys.⁴ Det är i sammanhanget värt att poängtera att en begreppsmässig oklarhet följer ordet *humaniora* fram till våra dagar.⁵ Trots svårigheterna är ett humanistiskt fält i vardande väl värt att försöka teckna.

Spänningen fångades talande nog av Sten Lindroth i sin allmänna historik över Vetenskapsakademien, där sjunde klassen kallades just klassen ”för vitterhet och humanistiska vetenskaper”.⁶ Problematiken förstärks ytterligare av att den sjunde klassen bytte namn två gånger under 1800-talet och igen 1904. Från 1820–1821 (då den även blev nionde klassen) fick den det mindre otympliga, men knappast mer precisa, namnet *Allmän lärdom*. Mellan 1850 och 1904 rubricerades den i stället *Förtjänster om vetenskaperna och lärda yrken i allmänhet*. I dag heter den *Klassen för humaniora och för framstående förtjänst om vetenskap*.

Den ”proto-humanistiska” sfär varur Kungl. Vetenskapsakademien under 1800-talet hämtade sina ledamöter till vad som hädanefter kallas lärdomsklassen framstår alltså inledningsvis som konturlös.⁷ Det kan också vändas till en fördel och ge studien riktning. Att studera vilka som valdes in är ett sätt att följa detta ännu vagt definierade kunskapsfälts förändring och stabilisering. Invalen ger oss på så vis urvalet och i sin tur en pusselbit till humanioras historia under 1800-talet.

Vitterheten i Vetenskapsakademien

Innan vi vänder oss frågan om vem som valdes in i denna lärdomsklass, kan man, likt Daniel Melanderhielm i ett brev till Anders Planman 1798, fråga sig vad man alls skulle med dessa ledamöter i en sammanslutning som dominerades av företrädare för naturvetenskaperna.⁸ Klassen är i sig utforskad, men Lindroth gav 1967 ett svar på Melanderhielms fråga som fått stå oemotsagt. Den ”så vagt och svepande” definierade klassen erbjöd en möjlighet att rumstera ”de höga herrar och beskyddare, som Akademien alltjämt var så angelägen om”, menade han. Den blev därmed ”i

praktiken en honorär klass”, en beteckning som upprepas i *Kunskap i rörelse*, den senaste historiken av Vetenskapsakademien från 2018.⁹ Den karaktäristiken är i sig värd att pröva.

Det bevarade materialet som rör klassifikationen ger heller inga tydliga svar om varför Vetenskapsakademien instiftade en lärdomsklass. Blotta existensen kan tyckas förvånande, inte minst eftersom organisationen ”graviterade kraftigt mot nytta och hushållning” och framförallt syftade till ekonomisk tillväxt, som Mathias Persson påpekat i en ny studie över akademiens politiska och ekonomiska ideologi under 1700-talet.¹⁰ Frågan om klassifikation väcktes redan under Vetenskapsakademiens första år varpå fem huvudavdelningar instiftades, dock utan strikt indelning av ledamöterna.¹¹ Redan här var humaniora representerade i form i den sista klassen, *Lingua*, som avsåg svenska språkets ”upodlande”.¹² År 1740 fastslogs emellertid att man inte kunde välja in någon enbart till språkklassen.¹³ Den enklaste förklaringen är att klassen snarast bevarades, kanske för att husera de ledamöter som inte enkelt passade in under akademiens övriga sex kategorier men vars roll i skärningspunkten mellan kunskap och politik inte ifrågasattes under 1700-talet. ”Brokigheten speglade 1700-talets kunskapspraktiker där lärdom sällan kunde särskiljas från kommersiella eller politiska samhällsfärer”, som det träffande konstateras i *Kunskap i rörelse*.¹⁴

När frågan väcktes igen vid århundradets slut var inte alla övertygande om behovet av en sista, för vitterheten avsedd klass, men skarpa klagomål är sällsynta i materialet. ”Denna Kongl. Academies skyldighet att äfven befordra Vitterhet, Språkens uppodlande och konsterna, lärere, [...], tåla skäligen förminskning”, skrev botanisten och läkaren Erik Acharius, en åsikt som även framfördes av läkaren Daniel Erik Næzén med hänvisning till att dessa kunde ingå i ”de vittra samhällen” vars uppgift det var att utreda ”smak och upplysning”.¹⁵ En något tydligare gränsdragning gjordes av Anders Jahan Retzius, professor i naturalhistoria, som menade att ”Werds och Lärdomshistorien” hamnade inom Kungl. Vitterhetsakademiens sfär och inte Vetenskapsakademiens, ”hwilken om jag inte bedrager mig”, skrev han, ”innesluter naturens utforskande med dess användande til allmän och enskild nytta.”¹⁶ Han ansåg att den därmed kunde överges. Några tydliga skäl *för* har inte heller påträffats.

Att en lärdomsklass inom en akademi som huvudsakligen förknippats med naturvetenskap inte ägnats mer intresse är föga förvånande. Humaniora har ofta fört en undanskymd tillvaro inom vetenskapshistoria generellt. Under de senaste åren har dock ett nyvunnet intresse för humanioras historia satt sökarljus på samspel och konflikt mellan humaniora och naturvetenskap. Fältet *History of humanities* har på kort tid utvecklats till ett dynamiskt forskningsfält som även inspirerat svenska historiker. Denna

nya inkarnation av humanioras historia betraktas återkommande som utforskandet av en ny kunskapshistoria, en där såväl naturvetenskap som humaniora ingår som kompletterande kunskapsfält.¹⁷ Fältets hittills mest framträdande gestalt, Rens Bod, uppfattar till och med humanioras historia som den ”felande länken” i vetenskapshistorien.¹⁸ Om den sista klassen tidigare uppfattats som apart i en naturvetenskaplig sammanslutning, blir frågan med detta synsätt snarare om vi förbisett ett vidare kunskapshistoriskt sammanhang.

Epistemologiska hierarkier eller gustaviansk anda

Studiet av ett historiskt spänningsförhållande mellan humaniora och naturvetenskap kan preciseras genom att studera det vetenskapshistorikern Lorraine Daston kallat epistemologiska hierarkier. Sådana hierarkier, menar Daston, upprättar kriterier för vad som räknas som kunskap och huruvida den är värd samhälleligt stöd.¹⁹ Karin Johannisson har i en ofta åberopad uppsats i *Lychnos* beskrivit naturvetenskapernas tillbakagång och försämrade förutsättningar mot slutet av 1700-talet.²⁰ Med utgångspunkt i denna förskjutning i hur kunskap värderas i samhället har jag i tidigare studier diskuterat hur humanioras dominerande ställning i svensk kunskapspolitik var tydligt knuten till utbildningsfrågan.²¹ Internationellt har det här spänningsförhållandet rönt större uppmärksamhet än i Sverige där utbildningshistoria och vetenskapshistoria med få undantag hanterats separat och inom olika ämnestraditioner.²² Tyskland utgör ett i sammanhanget relevant fall där det precis som i Skandinavien går att urskilja såväl konfliktyllda spänningar som överbryggande konsensus och samklang mellan olika kunskapsområden. William Clark har exempelvis hävdats att naturvetare i Tyskland under första hälften av 1800-talet tvingades spela på den sociala och kulturella scen som upprättats av filologer och filosofer och att detta i sin tur medförde att såväl gymnasium som universitet existerade enbart för *Bildung und Kultur*.²³ I viss polemik med Clark betonar Denise Phillips i stället att naturvetarna var med om att upprätta sagda scen och delade dessa bildnings- och kulturideal. De föll därmed, menar Phillips, inte bara offer för den klassiska-humanistiska hegemonin.²⁴ Hon betonar emellertid att humanister ofta betraktade naturvetenskapliga ämnen som oacceptabla verktyg för intellektuell utveckling vilket i sin tur ledde till en marginalisering på utbildningsområdet. På grund av detta försvarade naturvetare de intellektuella och moraliska förtjänsterna med naturvetenskap allt mer intensivt under perioden.²⁵ Eckardt Fuchs betonar att det rådde vad han kallar för en diskursiv och institutionell hegemoni för humaniora i skolan, något som föranledde en subversiv rörelse för att inkludera naturvetenskap i utbildningen.²⁶ Detta påverkade i sin tur veten-

skapens förutsättningar. Liknande mönster för svenska förhållanden har tidigare blottlagts av bland andra Nils Eriksson och Johan Kärnfelt. Som Kärnfelt konstaterat ”skulle det ta i stort sett hela 1800-talet” innan naturvetenskaperna fick plats i läroverk och folkskola.²⁷ Eriksson beskriver det som en ”seg kamp” förd genom hela århundradet.²⁸ Likt Phillips klargör Eriksson att det inte rörde sig om ”två polära läger”, utan att ”den klassiska bildningens värde satt djupt” även hos naturvetare.²⁹

Spänningsförhållandet är angeläget att hålla i åtanke, inte minst eftersom Kungl. Vetenskapsakademiens historia traditionellt har skrivits i ljuset av en inomvetenskaplig konsolidering och progression, med betoning på 1820-talets reformer under Jöns Jacob Berzelius ledning. Naturvetenskapens förhållande till humaniora i den epistemologiska hierarkin tillåts sällan bidra till tolkningen av dess utveckling. Sett ur detta perspektiv kan man också föreslå delvis andra svar på Melanderhielms fråga till Planman om vad man skulle med *Vitterheten* till. Humaniora var inte bara symboliskt och materiellt dominant, utan hierarkin grundade sig också i upplevelsen av dess samhällliga betydelse. Trots det är det inte nödvändigt att betona ett konfliktperspektiv mellan dessa kunskapsområden och deras kunskapsaktörer. Som levnadsteckningen över Erik Gustaf Geijer i citatet ovan uttryckte saken, kunde de också ses som förenade, sprungna ur samma rot. Det är alltså fullt möjligt att lärdomsklassen ansågs både som en naturlig del av en kunskapsorganisation och utgjorde en strategisk markering i kunskapspolitiskt syfte.

För att tolka naturvetenskapernas konjunkturedgång i början av 1800-talet har emellertid en annan förklaringsmodell dominerat i svensk forskning. Det är en hävdvunnen sanning att humanioras kunskapspolitiska övertag till stor del berodde på romantikens intresse för snille och smak, möjligen kombinerat med avsaknaden av naturvetenskapliga rön och genigester av Linnés kaliber. Ur detta perspektiv beklagade Sten Lindroth att den svenska kulturen var ”humanistiskt orienterad” i iögonfallande grad.³⁰ Härtill bidrog, har det ofta påpekats, den gustavianska andan. ”Det var Gustav III och hovet som angav tonen, och alla som ville vara med på noterna stämde in”, som Lindroth uttrycker saken.³¹ Kraftmätningen stod ur detta perspektiv inte mellan naturvetenskap och humaniora som konkurrerande vetenskapsfält utan mellan naturvetenskap och det ”eleganta”, ”kvicka” och ”smakfulla”.³² Därmed är vi tillbaka i spänningsfältet mellan 1800-talets syn på det lärda, vittra och sköna å ena sidan och humaniora som vetenskap och institutionaliserat kunskapsområde å den andra. Frågan är om inte dels en enväldshärskares personliga böjelser och dels romantiken som epok tillåtits skymma de olika kunskapsområdenas utveckling, som dessutom i mångt och mycket följer internationella mönster. Men samtidigt kan betydelsen av sådana ideal inte enkelt avfärdas, inte minst

under klassens första decennier då många ledamöter hade figurerat i Gustav III:s krets.

Kartläggning

Medan tidigare försök att kartlägga Kungl. Vetenskapsakademiens ledamöter efter, som Lindroth uttrycker det, ”social position och (eller) vitae genus”, syftade till akademiens helhet, har det tidigare inte företagits någon specifik kartläggning av lärdomsklassen.³³ Ett inledande syfte med kartläggningen var att undersöka förhållande mellan invalet av ”höga herrar” och akademiska företrädare, men en sådan dikotomi visade sig snart skymma mer svårångade kunskapsaktörer och hybridgestalter. Som Mathias Persson påpekat hade Vetenskapsakademien ”täta kontakter med den sociala, ekonomiska och politiska eliten” och invalet av företrädare ur politikens fält illustrerade därmed en ”symbios” mellan politik, kultur och lärdom under svenskt 1700-tal.³⁴

År 1798 kunde befintliga medlemmar ange om de ville ingå i den sjunde klassen. Fram till 1820 var 20 av 23 ledamöter ämbetsmän och politiker till yrket, men det biografiska underlaget visar att gränsdragningarna mellan verksamheter ofta var flytande. En av de mest kända ledamöterna av sjunde klassen, och en av männen bakom klassifikationen, var Nils von Rosenstein. Han var ämbetsman, men har oftare betraktats som filosof. På likande sätt kombinerade flera ledamöter den politiska karriären med forskning och författarskap. Anders Schönberg var exempelvis riksdagsman under tre decennier men även rikshistoriograf och skrev som sådan flera historiska verk. Friherren Schering Rosenhane var ämbetsman men också historiker, bland annat ägnade han sig åt Vetenskapsakademiens historia. Statsrådet Gudmund Jöran Adlerbeth gav ut en lång rad lärda skrifter men författade också poesi, teater och opera. Grundläggande biografisk information visar alltså att huvudsaklig yrkesverksamhet inte nödvändigtvis visar huruvida en ledamot var att betrakta som en kunskapsaktör, i det här fallet definierat som någon som ägnade sig åt produktion och cirkulation av vederhäftig kunskap.³⁵ Meritförteckningar illustrerar därtill hur vetenskaplig produktion i flera fall kombinerades eller sammansmälte med insatser inom de sköna konsterna.

Fram till 1845 valdes av sammanlagt 47 ledamöter endast nio ledamöter med akademiska titlar (minst docent) inom humanistiska ämnen, vilket motsvarar cirka 19 %, varav sju var professorer (knappt 15 %). Av dessa nio bytte fyra yrkesbana till en karriär inom kyrkan och två till politiken. Men siffrorna säger alltså lite om de ägnade sig åt lärdom eller vetenskap. Bilden klarnar något om man i stället tittar på ledamöter med utpräglade kunskapsmeriter i form av publikationer. Då kan man konstatera att 40 %

av ledamöterna fram till 1845 kan betraktas som verksamma kunskapsaktörer. Även om det förekommer en del problematiska gränfall var alltså en majoritet av invalen under den första hälften av 1800-talet vigda åt personer utan sådana meriter.

Från mitten av 1840-talet förändras detta mönster på två sätt. För det första att inval av framstående politiker eller ämbetsmän generellt minskar till fördel för forskare, om än inte alltid knutna till universiteten. Efter 1870 förstärks mönstret genom att akademiska företrädare då börjar dominera bland invalsförslagen och nära hälften av de invalda har en professorstitel. Perioden 1845 till 1870 kan då identifieras som en slags mellanfas av tilltagande andel verksamma forskare utan motsvarande akademisering. En allmän akademisering av Vetenskapsakademien har fastställts under 1800-talet med cirka hälften av akademiens 100 ledamöter universitetsanställda frammot mitten av århundradet.³⁶ Den andra förändringen är att den ovan diskuterade kategorin ämbetsmän med kunskapsmeriter, nära nog försvinner helt.

Brytpunkten för detta kan placeras 1845 då historikern Anders Magnus Strinnholm väljs in. Det valda tillfället delar invalen 1798–1904, sammanlagt 95 stycken, i två delar, 47 före 1845 mot 48 efter. Under den senare perioden kan enbart fem ledamöter kategoriseras som ämbetsmän, mecenater eller militärer utan lättigenkännliga kunskapsmeriter. Lika många kan karaktäriseras som personer med en huvudsaklig bana utanför både akademien och politiken men med kunskapsmeriter, inte minst i form av publikationer ("övriga kunskapsaktörer"). Nämnde Strinnholm är ett exempel på denna kategori. Ett flertal av de övriga var verksamma inom arkeologi, arkiv, museum och bibliotek. Andra rörde sig också inom skolans sfär som lektorer och rektorer. Förändringen kan uttryckas i följande siffror:

<i>Kategori</i>	1798 –1842	1845 –1869	1870 –1901	1798 –1904
Ämbetsmän/mecenater utan kunskapsmeriter	28	5	2	35
Ämbetsmän/mecenater med kunskapsmeriter	7	3	2	12
Professorer ³⁷	7	3	15	25
Biskop, ej professor	2	2	1	5
Författare	2	0	1 ³⁸	3
Övriga kunskapsaktörer	1	6	8	15
	47	19	29	95

Den grundläggande kartläggning av klassens inval som företagits visar tydligt att koncentrationen av ledamöter från ämnesområden vi i dag identifierar som humanistiska – historia, språk, arkeologi, filologi, litteratur – ökade under århundradet och att förslag till inval hämtades från angränsande verksamheter som bibliotek och arkiv där forskare i ovan uppräknade ämnen också återfanns. De akademiska representanter som befolkade klassen allt mer frekvent under andra hälften av 1800-talet företrädde alltså med få undantag traditionellt humanistiska discipliner.

Därmed kan denna proto-humanistiska klass ge oss en värdefull inblick i formeringen av det humanistiska vetenskapsfält som framträder med allt större tydlighet under nästkommande århundrade. Det material som finns tillgängligt från mitten av 1800-talet låter oss väga betydelsen av begrepp som *vitterhet*, *lärdom* och *vackra kunskaper* för kretsen av kunskapsaktörer som var med och formade detta fält och ställa frågor om humanioras förhållande till annan vetenskap. En avgörande aspekt av en sådan analys består i att identifiera hur dessa kunskapsaktörer tillskrevs egenskaper och meriter som utmärkte dem i förhållande till detta kunskapsfält samt till förståelsen av vetenskap och kunskap mer generellt. Hur fältet och dess aktörer beskrevs kan ge oss fasta hållpunkter i utvecklingen.

Vi kan därmed återvända till de frågor som ställdes inledningsvis. Vad förväntades av någon som var verksam inom detta fält?³⁹ Vilka vetenskapliga krav ställdes på den som var framträdande inom det och hur förhöll dessa sig till förväntningar på traditionella dygder så som kanske bättre fångas av ord som *vitterhet* och *lärdom*?

Material och metod

För att få svar på dessa frågor kan man från seklets mitt använda sig av officiella motiveringar till invalsförslag. Dylika motiveringar saknas alltså för de första 50 åren av 1800-talet, men kring mitten av seklet instiftades en regel att de ledamöter som befann sig utanför huvudstaden och var förhindrade att närvara i person, anmodades att skicka in en skriftlig motivering. Från 1851 hittar man dessa i Centrum för vetenskapshistorias arkiv, dock av förklarliga skäl sporadiskt.⁴⁰ Avsaknaden av ett jämförbart material för århundradets första hälft har i viss mån kunnat kompenseras genom analys av meritförteckningar och levnadsteckningar, varav de senare i stort sett saknas för den senare perioden. Den metodologiska skillnaden innebär att detaljerade jämförelser mellan perioderna inte har företagits även om man kan urskilja generella mönster med kartläggningen som stöd.

Analysen av hur vetenskapliga ideal och meriter förhandlades vid inval bygger på en genomgång av samtliga bevarade invalsförslag inkomna

mellan 1851 och 1901, drygt hundra till antalet. Från 1851 har samtliga invalda, med bara ett undantag, åtminstone en motivering bevarad.⁴¹ Några har så många som fyra eller fem, ibland över en längre tidsperiod om invalet dröjde och personer föreslogs mer än en gång. Protokollen visar att de skriftliga motiveringarna påfallande ofta vägde tungt då närvarande ledamöter kunnat bifalla dessa. De gav ett underlag att strukturera valförandet kring. Med bara ett undantag valdes aldrig någon in utan att ett skriftligt förslag förts till protokollet och ofta föreslogs den valda personen av flera ledamöter. I några fall framfördes ytterligare argument på själva mötet som redovisas i protokollen. Mot slutet av perioden förekom det att närvarande ledamöter bifogade ett skriftligt votum till protokollet efter att ha yttrat sig. Protokollen redovisar också vilka namnförslag som ställdes mot varandra. Det formella beslutet om inval fattades sedan av samtliga ledamöter vid den allmänna sammankomsten. Själva beslutet följde i majoriteten av fallen nionde klassens förslag, men i en handfull fall valdes inte den med flest röster in.

Studien syftar alltså inte till att utreda varför valet föll på just en ledamot vid ett givet tillfälle eller vilka meriter och dygder som vägde tyngst. Inval berodde sannolikt på en rad andra parametrar också, såsom anseende, informella förhandlingar, släktband etc. I stället används källmaterialet för att analysera ideal och förväntningar på kunskapsfältet i fråga och dess aktörer. Utformningen av invalsförslagen är sinsemellan olika, men innehåller inte sällan ingående resonemang om lämplighet som i sin tur förhåller sig till en vidare och föränderlig syn på kunskap och vetenskap.

Vetenskaplighet och epistemiska dygder

Kungl. Vetenskapsakademiens, lärdomsklassens och humanioras historiska utveckling följer förstås mer övergripande linjer i Sverige under 1800-talet. Stor roll spelar utan tvekan universitetens utveckling inte minst eftersom Vetenskapsakademien har betraktats som en motpol till dessa. Mer generellt har Göran Blomqvist pekat på att samhället ”förvetenskapligades”, samtidigt som forskningen specialiserades och den akademiska lärarkåren professionaliserades.⁴² Från 1852 kom kraven på vetenskapliga meriter för professorer att skärpas i och med nya statuter som betonade ”graden av ådagalagd vetenskaplig skicklighet” för tjänstetillsättningar.⁴³ Blomqvist noterar dock att den vetenskapliga produktionen efter 1852 inte bedömdes på ”något enhetligt sätt.”⁴⁴

De motiveringar till inval som utgör det huvudsakliga källmaterialet sammanfaller därför med den period då akademisering och vetenskapliga meriter framträder som allt viktigare för en akademisk karriär i Sverige. Man kan betrakta motiveringarna som ett svar på behovet av vetenskaplig

klassificering och förhandling om dygder och ideal. Det som tidigare skett informellt inom en snäv krets, behövde nu preciseras.

Hur inval i lärdomsklassen motiverades kan skänka ljus över förändrade vetenskapliga ideal och krav genom en analys av epistemiska dygder. I sin välkända studie över objektivitet som vetenskapligt ideal definierar Lorraine Daston och Peter Galison *epistemic virtues* som ”norms that are internalized and enforced by appeal to ethical values, as well as to pragmatic efficacy in securing knowledge.”⁴⁵ Kopplingen mellan vetenskapspersonen och kunskapsobjektet ser Daston och Galison som stark: ”As long as knowledge posits a knower, and the knower is seen as a potential help or hindrance to the acquisition of knowledge, the self of the knower will be at epistemological issue.”⁴⁶ Det är de epistemiska dygdernas förmåga att forma individen – *the self* – som motiverar att de kallas just dygder, skriver de.⁴⁷ Därmed skapas också en sammansmältning mellan vetenskap och moral. Chad Wellmon har sett detta som en konsekvens av den ökade kunskapsproduktionen under 1800-talet. Vetenskapsidkarens moraliska karaktär borgade för kunskapens relevans, ett sätt att sälla bland all den nya kunskap som producerades.⁴⁸ Som närliggande jämförelse konstaterar Steven Shapin att lovtalen (*elogés*) i Vetenskapsakademien i Paris var både välutvecklade och inflytelserika porträtt för vetenskapsmannen som moralisk person.⁴⁹ På liknande sätt menar Jason Baehr att kopplingen mellan epistemisk och moralisk dygd kan förklaras av att en moralisk person kan förväntas bry sig om sådant som sanning, kunskap, bevis och rationalitet, vilket leder till andra kännetecken såsom nyfikenhet, uppmärksamhet, grundlighet, öppenhet, tålmod, ärlighet, mod, ödmjukhet och noggrannhet.⁵⁰ I föreliggande studie ger begreppet framförallt ett verktyg för att ringa in personliga kvaliteter som ansågs tätt sammanvävda med de formella kunskapsmeriterna.

Begreppet kan också användas för att precisera såväl gränsdragningar som broslagningar mellan olika kunskapsformer. Lorraine Daston har argumenterat för att det var *epistemic virtues* som sammanflätade de två kulturerna från 1500-talet och framåt.⁵¹ Av samma anledning argumenterar Jeroen van Dongen och Herman Paul för att *epistemic virtues* är att betrakta som ett historiografiskt verktyg för att komma åt just interaktionen mellan humaniora och naturvetenskap.⁵²

Lärdomsideal och kunskapssyn 1798–1851

I en biografi publicerad i akademiens handlingar 1818 över Gudmund Jöran Adlerbeth framträder tidens mer svepande föreställning om kunskapens aktörer och illustrerar flera epistemiska och moraliska dygder i samklang.

Hans ädla och jemna väsende, hans sjelfförsakelse, hans character, hvars redlighet framlyste från alfvarsamma men goda och uttrycksfulla anletsdrag, hans omiskänneliga nit, att befordra hvad en mogen öfvertygelse sagt honom vara rätt, hans djupa mångkunnighet, som säkerligen mer än en gång förödmjukat den egentliga Vetenskaps-Idkaren, hans outtrötteliga hog (må detta äfven här få nämnas) att tillika i matematiska och astronomiska ämnen ytterligare föröka den ovanliga ljusa kännedom han deruti redan egde.⁵³

Som påpekats av bland andra Herman Paul kan man betrakta levnadsteckningar som uttryck för önskvärda repertoarer, möjliga för senare vetenskapsmän att försöka efterlikna.⁵⁴ Paul tillhör de forskare som på senare tid utvecklat teoribildningen kring *persona*, ett begrepp som försöker fånga samhällets förväntningar på kunskapsaktörer.⁵⁵ Mineke Bosch har i sammanhanget föreslagit begreppet *bricolage* för att beskriva hur kombinationer av gamla och nya repertoarer kan samspela för att skapa vetenskaplig trovärdighet.⁵⁶ Även om denna studie inte syftar till någon regelrätt analys av ledamöternas persona, ger perspektiven möjlighet att fördjupa förståelsen för det övergripande mönster som kartläggningen ger.

Adlerbeths ovan nämnda levnadsteckning är ett bra exempel. Man kan exempelvis notera att han uppmärksammas för sina ”anlag för vitterhet och skaldekonst” liksom för hans talrika arbeten, kända för var och en som ”följt fäderneslandets litteratur och sökt mönster för egen sann bildning.”⁵⁷ En kunskapsmerit som särskilt nämns var en översättning av Ovidius *Metamorfoser*. En annan typ av ledamot var ämbetsmannen utan kunskapsmeriter. Som exempel kan nämnas Greve Ulrik Scheffer som var militär, ambassadör och rådgivare åt Gustav III. Greve Fredrik Sparre var rikskansler, Ulric Gustaf Franc statssekreteraren och Mathias Rosenblad sedermera justitiestatsminister. Mer utpräglade statsråd gavs inte de lärda markörer som utmärkte Adlerbeth, men de prisades i sina levnadsteckningar för arbetsamhet, ämbetsmannaduglighet och fosterlandskänsla.

Ett illustrativt exempel på det tidiga 1800-talets sammansmältning av ideal är Gustaf af Leopolds karriär och levnadsteckning. Han blev efter disputation docent i lärdomshistoria i Greifswald och därefter bibliotekarie, men gjorde karriär som kungens sekreterare, tillika som poet, psalmförfattare, essäist och dramatiker. Hans *Afhandling om svenska stafsättet* från 1801 var Sveriges första rättskrivningsnorm. Vitterheten blir i hans biografi närmast ett signalord för en abstrakt krets och ett ideal som överbryggar akademien och den kulturella inflytandesfären. Leopolds grundliga kännedom i de klassiska språken – ”den tidens högst uppskattade grund för all lärdom” – omnämns särskilt och de antika författarna uppges också vara hans ”första undervisare i vitterhet och smak”.⁵⁸

Leopolds karriär illustrerar även det akademiska fältets begränsning en bra bit in på 1800-talet. Den akademiska karriären existerar som ett alternativ för Leopold genom hela livet, men det konstateras att han ”befordrades” till Råds-bibliohecaarius i Stralsund efter att han antagits som ”Docens i Lärdoms-historien”. Han infördes därpå i den krets som omgav den ”vitterhets-älskande” Gustav den III vilket därefter höll honom från en professorstjänst.⁵⁹ I stället gjorde kunskapsaktörer karriär utanför universiteten. Ett annat exempel är Jonas Hallenberg, invald 1812.⁶⁰ Han blev docent i historia vid Uppsala universitet och sökte professuren i samma ämne men utan framgång. Han ägnade sig i stället åt historia vid sidan om arkivarietjänster vid Riksarkivet och Kungliga biblioteket och blev sedermera rikshistoriograf 1784 och riksantikvarie 1803. Förutom historia ägnade han sig åt språkforskning, exegetik och arkeologi. Även Frans Michael Franzén, invald 1815, illustrerar hur svårt det är att nagla fast tidens kunskapsaktörer i renodlade kategorier. Han var verksam som skald, redaktör, psalmförfattare och bibliotekarie innan han gjorde akademisk karriär som docent i vältalighet (1792), professor vid Åbo, först inom lärdomshistoria (1798) och sedan inom historia och moral (1801–1811). Han promoverades till teologie doktor 1818 i Uppsala. Därefter följde en karriär inom kyrkan, med biskopsämbetet i Härnösand som slutdestination. I hans levnadsteckning konstateras att ”[r]yktbarast var Franzén som Skald” och hans kvaliteter som teolog och predikant får i biografien större utrymme än hans akademiska gärning.⁶¹

En mer fullfjädrad vetenskaplig persona går att spåra i biografien över Matthias Norberg, professor i österländska språk och grekiska vid Lunds universitet. Till skillnad från till exempel Franzen och Hallenberg, var Norbergs levnadsteckning fullt inriktat på akademiska kunskapsmeriter såsom resor, arkivinsatser, vältalighet, publikationer, lärda sällskap och akademiska förtroendeuppdrag. Norberg som valdes in 1821 tillskrevs även en epistemisk dygdekatalog innehållande nit, vetgirighet, arbetsiver, grundlighet och djupsinnighet, egenskaper som garanterade kvaliteten i det Norberg företog sig. Särskilt framträdande var begreppet vetenskap i Norbergs biografi: hans fallenhet för ”vetenskapliga forskningar” påtalades och ”Vetenskapernas hägn och förkofran” låg honom ömmast om hjärtat. Han beskrevs som den ”nitiske Vetenskaps-mannen”, men tillika med epitetet ”lörd”. Norbergs goda rykte i vetenskapliga, inte minst internationella kretsar var ett tema i biografien och sammanfattningsvis betonades hans ”ryktbarhet som Forskare och Lörd” liksom hans värde som ”Skriftställare och Talare”.⁶²

Biografien över Jacob Gråberg visar däremot att även negativa omdömen var en del av tidens förhandling över vilka vetenskapliga ideal som skulle råda. Gråberg rörde sig över flera verksamhetsområden och kombinerade

titlarna militär, konsul och överbibliotekarie. Han hade en stor publikationslista innefattande såväl historiska alster som språkforskning. Gråberg tillskrevs förvisso ett förträffligt minne och vidsträckt intresse, ”men kom icke att vinna någon egentlig skärpa och sjelfständighet i tanke och omdöme”. Hans intressen rörde sig över såväl teoretiska som mer praktiska ämnen, men hans skrifter ”vittna om bekantskap med många ämnen och ”kärlek till studier” men mer med ”detaljer än med hufvudämnen och gå icke djupt”. Som författare var han ”mera den lifligt intresserade och alltid färdige försökaren, än den grundlige och noggranne forskaren” och flera av hans verk bidrog inte med ny kunskap.⁶³

Nämnde von Rosenstein tillskrevs med en rad epistemiska dygder i en biografi 1824, inklusive minne, vältalighet, ”varma nit för vetenskaperna”, mångkunnighet, omdöme och fosterlandskänsla – ”denna högre dygd”.⁶⁴ Schering Rosenhane var ”en man af sann lärdom”, berömvärd för sin ”lyckliga minnesförmåga” och ”vidsträcktaste bok-kännedom”. Han var, likt tidens män förväntades vara, både ”nitisk och arbetsam”.⁶⁵ Så även Kammarherren och Riddarhus-Sekreteraren Silverstolpe som förutom att han ägde dygd som medborgare och kärlek till fosterlandet även utmärkte sig som en ”mogen och djupt forskande Författare” som medverkade till allmän upplysning med ”nit och mod” och vars tryckta arbeten vittnade om hans ”ihärdiga arbetsförmåga”.⁶⁶

Silverstolpes benämndes även ”Vetenskapernes och Vitterhetens ifrige dyrkare” och liknande gränsdragning mellan ”vetenskaps-idkare” och ”vitterhets-idkare” gjordes också i andra biografier. Även hos tongivande akademiker som Erik Gustaf Geijer och Esaias Tegnér återfanns en sammansmältning av vetenskaplig grundlighet och skaldesnille. Geijers skrifter vittnade om en ”vidsträckt och kritisk forskning” och om ”snilletts herrskareblick” men det var som skald ”han först tillvann sig nationens sympatier” och alla hans arbeten genomsyrades av ”en hög religiös och ren moralisk känsla”. Han uppvisade såväl ”orubblig kärlek till sin vetenskap” som ”sant konstnärskap” i de sköna konsterna och musiken.⁶⁷ Tegnér karakteriserades förvisso av ”filologiskt skarpsinne”, hans ”mångsidiga och grundliga bildning” och ”öfverlägsna egenskaper” som akademisk lärare, men de meriter som under hans tolv år som professor angavs ”de fruktrikaste” vara hans skaldestycken.⁶⁸

Kartläggningen visade ett generellt mönster för vilka som ingick i lärdomsklassen. Med hjälp av det biografiska materialet och de levnads-teckningar som finns, betraktade som uttryck för förväntningar på fältet och dess kunskapsaktörer, är det möjligt att fördjupa analysen av vilka ledamöter som ansågs värdiga att ingå under århundradets första hälft. Vid sidan av renodlade ämbetsmän befolkades klassen av fältöverskridande universalgenier vars verksamhet och karriär till stor del låg utanför

universitetsvärlden. Materialet antyder bitvis att vitterhet och skaldekonst var viktigare än forskargärning, men samtidigt uppmärksammas epistemiska dygder kopplade till kunskapsproduktion. Efter att ha skisserat ett sådant översiktligt mönster kan vi från 1851 börja följa invalen och den förhandling av ideal som då skedde mer i detalj.

Lärdom och vetenskap

En god ingång är den utförliga motivering som historikern, rektorn och prästen Anders Fryxell skickade in 1851. Han föreslog då att Vilhelm Fredrik Palmblad, professor i grekiska, tidigare docent i historia, skulle väljas in i nionde klassen. I motiveringen hade begreppet vetenskap en central plats. Efter att ha uppräknat Palmblads titlar uppmärksammade Fryxell de ”förtjänster, som berättiga nämnde vetenskapsman, att vid detta tillfälle komma ifråga”.⁶⁹ Fryxell bedömde därefter Palmblads duglighet inom flera kunskapsområden (eller vetenskaper som Fryxell benämnde dem): historia, geografi, Greklands litteratur och historia, den svenska litteraturen samt ”politikens fält”. Särskilt stor vikt lade Fryxell vid publicerade arbeten och dess nya upplagor samt att Palmblad bidragit med ny kunskap och besatt unik kompetens inom sina fält. Han hade bland annat behandlat geografin ”med en hos oss okänd utsträckning, lärdom och vetenskaplighet.” Palmblad tillskrevs också en epistemisk dygdekatalog: hans ”brinnande nit” och ”outröttliga ihärdighet”, samt ”skarpsinnighet” var för honom utmärkande drag. Ingen kunde heller förneka ”den öppenhet och det mod, den lärdom och den skicklighet” han uppvisat på den politiska banan.

Fem år senare föreslog arkeologen (eller fornminnesforskaren) Bror Emil Hildebrand Carl Johan Tornberg, professor i österländska språk i Lund. Hildebrands motivering var tydligare centrerat kring begreppet lärdom. Tornberg föreslogs först och främst på grundval av ”mångsidiga språkkunskaper” och ”förtrogna bekantskaper” med den arabiska litteraturen, men denna ”lärdom” hade också dokumenterats i ”många och betydliga utgivna arbeten”, mer kända utom än inom landet.⁷⁰ Dessa arbeten hade i sin tur ”tillskyndat” honom ledamotskap i ”flera ansedda främmande Lärdomssamfund”. Han var därtill en av få ”Lärde” som ägnat sig åt vidsträckta och grundliga forskningar i numismatik. I en senare motivering (Tornberg blev invald först 1870), kallade Hildebrand till och med Tornberg för ”denne utmärkte lärdomsidkare”.⁷¹

Trots Fryxells och Hildebrands olika betoning av lärdom och vetenskap finns stora likheter i deras syn på vad som utgjorde en värdig ledamot. Motiveringarna sammanfattar de olika navigeringspunkter som invalen kretsade kring under hela perioden: vetenskaplighet och lärdom; publi-

kationer; mångsidighet och specialisering; epistemiska dygder och hedersuppdrag. Till detta kom för vissa föreslagna namn även meriter utanför vetenskapens och akademins fält såsom politiska eller kyrkliga uppdrag, men bara i undantagsfall utan att vetenskapliga eller lärdomsmässiga kvalifikationer redan slagits fast. I de fall som invalsförslagen bröt mot detta mönster gällde det gynnare av vetenskap. I stället för Palmblad valdes till exempel en utpräglad mecenat in i och med Gustaf Trolle Bonde, om än med hänvisning till han ägde ”hög vetenskaplig bildning” såväl som varmaste kärlek till vetenskaperna.⁷²

Generella omdömen om lärdom och vetenskaplighet påträffas under hela århundradet. I sin invalsmotivering över Hans Olof Holmström, docent i latin och sedermera ärkebiskop invald 1853, hänvisade Samuel Grubbe till hans ”grundliga lärdom, i synnerhet uti de till den Grekiska och Romerska Philologien hörande ämnen.”⁷³ Tre decennier senare förordade Carl Bergstedt Christian Cavallin, professor i grekiska, bland annat eftersom få svenska män kunde mäta sig med honom i ”omfattningen af allmän lärdom”.⁷⁴ Axel Nyblæus beskrev i stället Cavallin som en av landets ”utmärktaste nu lefvande vetenskapsmän och mest bildade män i allmänhet”.⁷⁵ Likaså poängterade Knut Olivecrona 1901 den ”omfattande lärdomen” hos Gustaf Gilljam, docent i grekiska och riksdagsman och den näst sista ledamoten att väljas in under den aktuella perioden.⁷⁶

Inte sällan utgjorde allmän lärdom en del av en fullödigare teckning av personens vetenskapliga gärning. Allmänna utlåtanden kunde emellertid preciseras med hjälp av epistemiska dygder. Till exempel förordade Hildebrand 1881 professorn Gustaf Ljunggrens ”med afseende på [hans] grundliga lärdom” och hans många publikationer som vittnade om ”noggrann och vidsträckt forskning, skarpsinnigt och opartiskt omdöme.”⁷⁷ När Nyblæus 1889 förordade Carl Yngve Sahlin, tidigare professor i praktiskt filosofi, var det med hänvisning till ”hans ovanliga skarpsinnighet, grundliga lärdom och verkliga själfständighet som tänkare.”⁷⁸ Justitierådet och tidigare professorn i juridik Knut Olivecronas arbeten vittnade enligt Carl Hammarskjöld om hans ”stora lärdom” men också hans flit och noggrannhet.⁷⁹

Lärdom gick dessutom ofta hand i hand med vetenskaplighet. Trots den uppenbara mångsidigheten hos ärkebiskopen, politikern och tidigare professor i dogmatik och moralteologi Anton Niklas Sundberg, invald 1877, förordade William Erik Svedelius honom enbart ”med afseende på den förtjänstfulla verksamhet af vetenskaplig art” han visat.⁸⁰ Hildebrand däremot framförde Sundbergs ämbete som ”Svenska kyrkans främste man”, hans lärdom, och ”praktiska duglighet” som talman, samt hans författaregåvor.⁸¹ Riksantikvarien Hans Hildebrand, son till ovan nämnde Bror Emil Hildebrand, tillskrevs även han utpräglad vetenskaplig kompetens.

Claes Theodor Odhner konstaterade att arkeologin hade flera ”beröringspunkter” med naturvetenskapliga ämnen och därför inte borde sakna representant. Han beskrev Hildebrand som en av de främsta ”vetenskapsidkarna” i landet och med ”en framstående plats bland våra arkeologer”.⁸² Hans talrika ”vetenskapliga arbeten”, vittnade om en ”strängt vetenskaplig metod” men även om ”en i hög grad mångsidig lärdom”. Även filosofin ansågs av Henning Hamilton stå i ”nära samband” med Vetenskapsakademiens huvudsakliga verksamhet och att det därför var olyckligt att ”denna vetenskap” inte hade någon företrädare i organisationen. Han föreslog Axel Nyblæus till att ”fylla denna brist”.⁸³ Att en vetenskaplig koppling var viktig illustreras av att Olivecrona och Odhner gemensamt vid sitt förlag av Arthur Hazelius ursäktade att hans arbete ”hindrat honom att fullfölja sin löftesrika vetenskapliga verksamhet” som språkforskare och påtalade i stället det ”förberedande arbete af största betydelse” han gjort för vetenskapen.⁸⁴ När Annerstedt föreslog bibliotekarien Tegnér, poängterade att han gett prov på sina ”vetenskapliga insikter” genom de gedigna arbeten han gett ut, ”hvilande på grundlig forskning”.⁸⁵

Vetenskaplighet var alltså en central navigeringspunkt, men kontrasterades inte mot lärdom. År 1900 framhöll Malmström särskilt professorn i nordiska språk Knut Söderwalls ”vetenskapliga verksamhet” och menade att Söderwall framstod som av ”de mest betydande idkare av vetenskaplig forskning” inom sitt fält.⁸⁶ Samma år föreslog emellertid Odhner Carl Yngve Sahlin, professor och dåvarande rektor för Uppsala universitet, eftersom han uppvisade en ”vidsträckt och djupgående humanistisk bildning” som inte lät sig överträffas – för övrigt enda gången som ordet ”humanistisk” påträffats bland invalsförslagen.⁸⁷ Någon förskjutning i betonandet av det ena eller andra går inte att utröna under perioden i fråga. Däremot saknas hänvisningar till vitterhet, vackra kunskaper eller sköna konster, medan forskning genomgående uppmärksammades.

Kunskapsmeriter

Genom att spåra vilka vetenskapliga förmågor som sades känneteckna personer som ansågs lämpliga för lärdomsklassen får vi korn på hur man förhandlade de vetenskapliga idealen inom humanistiska ämnessfärer under den senare delen av 1800-talet. Forskningen skulle vara grundlig, forskaren samvetsgrann och självständig.⁸⁸ Än viktigare tycktes emellertid vara vad personer faktiskt gjort inom sitt fält. Den mest vanligt förekommande kunskapsmeriten som framfördes var publikationer, påfallande ofta namngivna och inte sällan listade. Faktum är att lejonparten av de bevarade invalsmotiveringarna innehåller referenser till publikationer. Vanligast var uppsatser och artiklar i tidskrifter, men även monografier

och läroböcker omnämndes. Det mest iögonfallande exemplet var Svedelius motivering av Knut Olivecrona som bestod enbart av en publikationslista om nära 30 arbeten (samt en lista på de sju sällskap där Olivecrona var ledamot). Ofta markerades att skrifterna var just ”i tryck utgivna”, samt om de tryckts i flera upplagor.

På sätt och vis talade publikationer förstås sitt tydliga språk. Produktivitet var uppenbarligen en dygd i sig. Men som tidigare visats gav publikationer också ett sätt att styrka uttalanden om personens lärdom eller vetenskaplighet. Det var Lars Anton Anjous ”utmärkta, allmänt nyttiga och agtade theologiska och historiska skrifter” som enligt Manderström vittnade om hans lärdom.⁸⁹ Lindgren föreslog förgäves Mårten Birger Richert, professor i nordiska språk, ”som genom sin utmärkta författareverksamhet i comparativ Lingvistik redan vunnit ett frejdadt namn såsom Vetenskapsman”.⁹⁰ De var också ett sätt att mäta andra epistemiska dygder. När Carl Gustaf Styffe förordade språkforskaren Sophus Bugge var det med hänvisning till att han i ”ut- och inländska” tidskrifter enligt ”competenta domare” uppvisat en ”utmärkt sakkännedom och skarpsinnighet” och en ovanlig mångsidighet.⁹¹ Hans Hildebrands många skrifter vittnade om ”skarpsinne och kombinationsförmåga”.⁹² När Styffe tio år senare förordade Odhner avslutande han sin motivering med att notera att hans skrifter utmärkte sig genom ”omfattande forskning uti både in- och utländska källor”, ”omsorgsfull prövning” och ett ”klart och concists framställningssätt”.⁹³ Till dessa utsagor fogade han fyra sidor med uppräknade publikationer.

Hänvisningar till kunskapsmeriter följde bitvis det vetenskapliga fält som personen rörde sig inom. Cavallin hade bevisat sin styrka som klassisk filolog genom en ”mångfald av skrifter” och ”stora lexikografiska arbeten”.⁹⁴ Hildebrand framhöll Tornbergs vetenskapliga resor då han med ”otrolig möda och noggrannhet avskrifvit dyrbara arabiska handskrifter”, några som därefter utgivits i tryck, och med Tornbergs egna översättningar.⁹⁵ Bergstedts motivering av Carl Gustaf Malmström, professor i historia, hänvisade specifikt till dennes ”monumentala verk” *Sveriges politiska historia från k. Carl XII:s död till statshvälfningen 1772* (1855–1877), kännetecknad av ”omfattande källforskning”, ”uppställningens ledighet och stilens manliga allvar”, ”mogenhet i omdömen” och ”grundliga prövning”.⁹⁶ Han fick medhåll av Fryxell som påtalade att han genomfört sitt stora arbete både med allvar och samvetsgrannhet.⁹⁷

Utöver politiska och kyrkliga framgångar kunde även andra externa uppdrag och hedersbetygelser framhållas i motiveringarna. Exempelvis betonades titlar och priser och även internationell ryktbarhet. Tornberg hade genom sina utgivna skrifter ”vunnit i utlandet ett högt aktadt namn och utmärkelser från ansedda vetenskapliga samfund” och därigenom

också höjt fosterlandets ”vetenskapliga ära”.⁹⁸ En rad invalsmotiveringar sammanfattar den föreslagnes karriär. Ett fåtal, däribland Cavallin och Nyblæus, prisades för sin lärargärning.⁹⁹ Odhners insatser inom utbildningsområdet framhölls och när orientalisterna Lindgren valdes in 1873 hänvisades det både till hans vetenskapliga lärda avhandlingar och ”inflytelserika deltagande” i bibelkommissionen.¹⁰⁰ Vanligt förekommande var att redovisa medlemskap i andra sällskap, framförallt Svenska Akademien och Kungliga Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien men också andra svenska och internationella sådana. Av de 96 ledamöter som ingår i denna studie blev 33 även invalda i Svenska Akademien (varav åtta efter det att de invalts i Vetenskapsakademien) och 33 i Vitterhetsakademien (varav tio efter Vetenskapsakademien).

Såväl översiktliga verk som specialiserad forskning var meriterande. Översättningar kunde också värderas högt. Stilistisk förmåga lyftes stundtals emellanåt fram, men då tillsammans med lärdom eller vetenskap. Bland annat prisade Nyblæus Elof Tegnér ”mångsidiga litterära talang” och ”glänsande stilistiska förmåga” men i samma anda för sin ”omfattande historiska lärdom”.¹⁰¹ Det var dock ovanligt att icke-akademiska publikationer återropades. Ett undantag var Viktor Rydberg vars ”stora och mångsidiga litterära förtjänster” påtalades av en ledamot och listades av två andra.¹⁰² Men Carl Skogman valde också att poängtera Rydbergs ”omfattande och djupgående insigter i olika grenar av historisk och estetisk kunskap.”¹⁰³ När Carl Bergstedt, docent i grekiska litteraturen och språkforskare, men också publicist och utgivare, valdes in 1872 tycktes hans vetenskapliga och publicistiska gärning väga lika för Fryxell. Han tog fasta på hans utgivna arbeten inom språkforskning, studier utomlands, ”grundliga kändedom” om den hinduiska litteraturen, men också att han sökt ”utbreda nyttiga kunskaper” för den svenska allmänheten i tidningar och tidskrifter.

Som denna kartläggning visar hörde till skillnad mot den första hälften av 1800-talet inval av politiker och ämbetsmän, med eller utan kunskapsmeriter, till undantagen. I stället valdes utpräglade vetenskapsmän – för att använda tidens begrepp – in i lärdomsklassen; företrädare för historia och arkeologi, språk- och litteraturvetenskap, teologi och filosofi. Vid undantag från normen framhävdes ändå i möjligaste mån personens vetenskapliga kvaliteter. När en politiker väl valdes in mot periodens slut, Gustaf Fredrik Gilljam, betonades också framförallt dennes akademiska bakgrund. Olivecrona återropade Gilljams ”solida kunskaper”, ”utmärkta skicklighet” och ”framstående förmåga” som han visat som docent vid Uppsala universitet och som lärare och rektor vid en rad högre läroverk. Hans ”från trycket utgivna skrifter” var ”visserligen till antalet icke många” men de ”vittna dock alla om sakkunskap och grundliga studier”.¹⁰⁴

Att Olivecrona i efterhand korrigerat den handskrivna texten genom en särskild infogning av ordet ”icke” innan ordet ”många” skvallrar om att det var ett tydligt avsteg från hur han och andra ledamöter vanligtvis motiverade sina val.

År 1904 fastställdes nya grundregler och klassifikationen förändrades och utökades med två klasser. Nionde klassen blev alltså elfte, alltjämt sist men nu med rubriken *Övriga vetenskaper och framstående förtjänst om vetenskaplig forskning*. Begreppet allmän lärdom försvann, liksom uppdateringen 1850 *Förtjänster om vetenskaperna och lärda yrken i allmänhet*. Invalen hade påfallande väl följt den rubriceringen och förhandlat sina kandidater utifrån lärdom och vetenskap som navigeringspunkter.

En klass för humanister?

Föreliggande studie har dels syftat till att undersöka vem som ingick i Kungl. Vetenskapsakademiens sista klass och dels försökt precisera det fält varur ledamöter rekryterades. Vad förväntades av företrädarna för lärdomsklassen? Vad utmärkte de kunskapsaktörer som tillhörde detta kunskapsfält? Men bakom de analytiska frågeställningar som ställts till materialet har det även funnits en mer enkel fråga: var lärdomsklassen en ”humanioraklass”?

Den företagna kartläggningen visar att den tidigare synen på klassen som en hemvist för ”höga herrar och beskyddare” inte gör den rättvisa. Redan bland de som själva valde att ingå i sjunde klassen 1798 finner vi namn som inte enkelt låter sig kategoriseras som välgörare och vars kunskapsmeriter påminner om senare tiders förståelse av humanistisk verksamhet. Det betyder emellertid inte att Lindroths benämning saknar fog och bland annat det faktum att klassens funktion och arbete tycks vara vag kan tolkas i samma riktning. Klassens uppgift inom organisationen syftade till synes inte till att producera eller sprida humanistisk kunskap. Den första generationen av ledamöter var heller inte i huvudsak professionella akademiker. Det kan i sin tur förklaras av att universitetens omfång ännu inte medgav karriär för alla som ägnade sig åt vitterhet och vetenskap. Snarare kan en skiljelinje dras utifrån vilka ledamöter som skrev och publicerade lärda eller vittra skrifter. Men det innebär i sin tur att binära motsättningar saknas mellan exempelvis ”ämbetsman” eller ”mecenat” å ena sidan och ”forskare”, ”akademiker” eller ”lörd” å den andra en bra bit in på 1800-talet. Grovt sett uppvisade alltså vad jag har kallat det proto-humanistiska fältet under första hälften av 1800-talet en betydande heterogenitet med oklara gränser mot generell kulturell verksamhet. Trots att publikationer och epistemiska dygder betonades i hög grad i levnadsteckningar är det sammantaget problematiskt att beskriva

klassen som humanistisk fram till mitten av seklet. Snarare kan man säga att humanistisk vetenskap ingick som en del bland flera i den legering som klassen bildade.

Såväl kartläggning som analys av invalsmotiveringar visar emellertid att den politiska och kulturella arenan upphör att vara en sfär varur lärdomsklassen rekryterar ledamöter under andra hälften av 1800-talet. I stället hämtas namnen från ett mer utpräglat humanistiskt kunskapsfält. Detta fält får samtidigt tydligare konturer och starkare förankring till universiteten och till de humanistiska disciplinerna. Den generella akademiseringen av Kungl. Vetenskapsakademien genomsyrade alltså även lärdomsklassen. Intrycket förstärks av invalsmotiveringarna sammantaget vittnar om ett relativt homogent och stabilt vetenskapligt ideal mellan 1850 och 1900. Inom personaforskningen används ofta begreppet reper-toar och med det perspektivet kan man i materialet huvudsakligen spåra en sådan, inte flera. Denna vetenskapliga repertoar präglades av en tydlig koppling till vetenskap och forskning och påvisades enklast genom vetenskapliga publikationer. En rad epistemiska dygder förevisade en persons lämplighet. Några av dessa syftade till arbetets utförande – noggrannhet, grundlighet och samvetsgrannhet – medan andra snarare avsåg intellektuella förmågor som skarpsinne och omdöme. De säkerställde att kunskapsproduktionen var värdefull.

Vem som tillåts ingå i en vetenskaplig krets är en fråga kopplad till kunskapens ställning i samhället i stort. Såväl levnadsteckningar som invalsmotiveringar ger uttryck för kollektivets förväntningar, krav och gränsdragningar gällande individen. Den vetenskapliga repertoaren kan under perioden 1850–1900 sägas vara utmärkande för Kungl. Vetenskapsakademiens krav på det kunskapsfält som alltmer kom att betraktas och betecknas som humanistiskt. Humaniora följer därför i likhet med övriga kunskapsområden representerade i Vetenskapsakademien en utvecklingslinje mot just hårdare krav på vetenskaplighet, vilket med tanke på vilka kännetecken som kunskapsfältet uppvisade i början av perioden knappast var på förhand givet. Humaniora som kulturell respektive vetenskaplig verksamhet rör sig som bekant alltjämt i ett spänningsfält. Inte heller framstår valet att släppa fördelarna med att bereda plats åt politiker eller mecenater som självklart, inte minst med tanke på epistemologiska hierarkier i samtiden. Att lärdomsklassen utvecklats till en ”honorär klass” hade på så vis varit logiskt. På samma sätt kunde man valt att snarare bygga upp ett kulturell kapital genom inval av framträdande författare och kulturpersonligheter. Men så blev inte fallet och mot slutet av 1800-talet har det humanistiska fältet, så som det framträder i det aktuella källmaterialet, närmast sig snarare än rört sig bort från övriga vetenskapsområden. Klassens befolkades undan för undan av allt fler utpräglade forskare inom

humanistiska vetenskaper och de föreslog i sin tur nya ledamöter utifrån samma krets.

Trots svårigheten att kvalitativt jämföra den första delen av århundradet med den andra i fråga om vilka epistemiska dygder som var tongivande, bekräftas den skillnad som blir synlig av kartläggningen – att vitterhet och bredare kulturell verksamhet ger vika för vetenskap och ämnesspecialisering. Från mitten av århundradet ingick ”sköna konster” som poesi eller litterärt författarskap inte i den huvudsakliga repertoar som signalerade tillhörighet i ett humanistiskt kunskapsfält även om undantag uppenbarligen kunde göras om man så önskade. Motiveringarna för andra hälften framhöll varken skaldekonst eller smak och vare sig ordet vitterhet eller begreppet vackra kunskaper förekommer i invalsmotiveringarna. Kvar fanns lärdom och bildning men för att ingå i den sista klassen krävdes inte längre att man var en del av vitterheten utan en del av vetenskapen. Svaret på den inledande frågan är alltså att lärdomsklassen kom att utvecklas till en utpräglad humanioraklass under seklets gång. På så vis var Kungl. Vetenskapsakademien under 1800-talet medskapare av det fält som vi i dag kallar humanistiskt.

Noter

Författaren vill rikta ett särskilt tack till Maria Asp vid Centrum för Vetenskapshistoria.

1. Förloppet beskrivs utförligt i Sten Lindroth: *Kungl. Svenska Vetenskapsakademiens historia 1739–1818. Tiden 1783–1818* (Stockholm, 1967), 51–61. Se även Johan Kärnfelt, Karl Grandin & Solveig Jülich (red.): *Kunskap i rörelse. Kungl. Vetenskapsakademien och skapandet av det moderna samhället* (Göteborg, 2018), 39. För Vetenskapsakademiens grundande, se även Bengt Hildebrand: *Kungl. Svenska Vetenskapsakademien. Förhistoria, grundläggning och första organisation* (Stockholm, 1939).

2. Bo Lindberg: ”’De rolige vetenskaperna’. Om humaniora före moderniteten” i Mohammad Fazlhashemi & Eva Österberg (red.): *Omodernt. Människor och tankar i förmodern tid* (Lund, 2009), 128–132.

3. Se Jonas Hansson: *Humanismens kris. Bildningsideal och kulturkritik i Sverige 1848–1933* (Eslöv, 1999), 22–26; Bo Lindberg: *Humanism och vetenskap. Den klassiska filologien i Sverige från 1800-talets början till andra världskriget* (Stockholm, 1987), 20–25. Se även Rens Bod, Julia Kursell, Jaap Maat & Thijs Weststeijn: ”A new field. *History of humanities*” i *History of humanities* 1:1 (2016), 2–5.

4. Lindberg: ”’De rolige vetenskaperna’”, 97. Se även Floris Solleveld: ”Conceptual change in the history of the humanities” i *Tijdschrift voor Wetenschaps- en Universiteitsgeschiedenis* 7:4 (2014), 223–224.

5. Michiel Leezenberg: *History and philosophy of the humanities: an introduction* (Amsterdam, 2018), 15–16; Rens Bod & Julia Kursell: ”Introduction. The humanities and the sciences” i *Isis* 106:2 (2015), 338; Hampus Östh Gustafsson: *Folkhemmets styvbjörn. Humanioras legitimitet i svensk kunskapspolitik 1935–1980* (Göteborg, 2020), 68–70.

6. Lindroth: *Kungl. Svenska Vetenskapsakademiens historia*, 79.

7. För begreppet ”proto-humanistiska”, se Fabian Krämer: ”Shifting demarcations.

An introduction” i *History of humanities* 3:1 (2018): 5–14, 8; jfr Julian Hamann: ”Boundary work between two cultures. Demarcating the modern *Geisteswissenschaften*” i *History of humanities* 3:1 (2018), 27–29; Ann Blair: ”Disciplinary distinctions before the ‘two cultures’” i *The European legacy* 13:5 (2008), 578.

8. Daniel Melanderhielm till Anders Planman 29 maj, 1798. Nationalbiblioteket i Helsingfors, Anders Planmans arkiv 1760–1800.

9. Lindroth: *Kungl. Svenska Vetenskapsakademiens historia*, 58–59; Kärnfelt et al. (red.): *Kunskap i rörelse*, 39. Se även Tore Frängsmyr: *Gubben som gräver. Människor och miljöer i vetenskapens värld* (Stockholm, 1989), 21.

10. Mathias Persson: *Det villrådiga samhället. Kungliga Vetenskapsakademiens politiska och ekonomiska ideologi, 1739–1792* (Lund, 2020), 24.

11. Arbetsprocessen som ledde fram till klassifikation av ledamöter är väldokumenterad av såväl Lindroth som i Erik Wilhelm Dahlgren (red.): *Kungl. svenska vetenskapsakademien. Personförteckningar 1739–1915* (Stockholm, 1915), 22–27.

12. *Kongl. maj:ts nådigste stadfästelse på svenska vetenskaps akademien grund-reglor* (Stockholm, 1741).

13. Dahlgren: *Personförteckningar*, 13–14.

14. Kärnfelt et al. (red.): *Kunskap i rörelse*, 74.

15. Sekreterarens arkiv, kapsel 24, ”Klassifikation av ledamöterna”.

16. Ibid.

17. Se Bod et al.: ”A new field”; Rens Bod: ”How to open Pandora’s box. A tractable notion of the history of knowledge” i *Journal for the history of knowledge* 1:1 (2020), 1; Isak Hammar: ”A conflict among geniuses. Challenges to the classical paradigm in Sweden, 1828–1832” i *History of Education* 48:6 (2019); Johan Östling: ”Circulation, arenas, and the quest for public knowledge. Historiographical currents and analytical frameworks” i *History and theory* 59:4 (2020), 113.

18. Rens Bod: *A new history of the humanities. The search for principles and patterns from Antiquity to the present* (Oxford, 2013), 7. Se även Sven Dupré & Geert Somsen: ”Forum. What is the history of knowledge?” i *Journal for the history of knowledge* 1:1 (2020), 1; Hans-Jörg Rheinberger: ”Culture and nature in the prism of knowledge” i *History of humanities* 1:1 (2016), 178.

19. Lorraine Daston: ”Comment” i Tamm & Burke (red.): *Debating new approaches to history* (London, 2019), 176; Lorraine Daston: ”The history of science and the history of knowledge” i *KNOW. A journal on the formation of knowledge* 1:1 (2017), 145. Se även Christian Jacob: ”Lieux de savoir. Places and spaces in the history of knowledge” i *KNOW. A journal on the formation of knowledge* 1:1 (2017), 86; samt Sven Dupré & Geert Somsen: ”The History of knowledge and the future of knowledge societies” i *Berichte zur Wissenschaftsgeschichte* 42 (2019), 187.

20. Karin Johannisson: ”Naturvetenskap på reträtt. En diskussion om naturvetenskapens status under svenskt 1700-tal” i *Lychnos* 1979–1980; Se även Gunnar Eriksson: ”Motiveringar för naturvetenskap. En översikt av den svenska diskussionen från 1600-talet till första världskriget” i *Lychnos* 1971–1972, 161–162; Persson: *Det villrådiga samhället*, 15.

21. Se Isak Hammar: ”Classical nature. Natural history, classical humanism, and the value of knowledge in Sweden, 1800–1850” i *Journal for the history of knowledge* 2:1 (2021). Se även Benjamin R. Cohen: ”On the historical relationship between the sciences and the humanities. A look at popular debates that have exemplified cross-disciplinary tension” i *Bulletin of science, technology & society* 21:4 (2001), 284.

22. Se även Eriksson: "Motiveringar för naturvetenskap", 158.
23. William Clark: *Academic charisma and the origins of the research university* (Chicago IL, 2006), 446.
24. Denise Phillips: *Acolytes of nature. Defining natural science in Germany, 1770–1850* (Chicago IL, 2012), 108–109, se även n. 92 på s. 283.
25. Phillips: *Acolytes*, 229–230.
26. Eckhardt Fuchs: "Nature and *Bildung*. Pedagogical naturalism in nineteenth-century Germany" i Daston & Vidal (red.): *The moral authority of nature* (Chicago IL, 2004), 155–160.
27. Johan Kärnfelt: *Mellan nytta och nöje. Ett bidrag till populärvetenskapens historia i Sverige* (Eslöv, 2000), 137.
28. Nils Eriksson: "I andans kraft, på sannings stråt". *De skandinaviska naturforskar-mötena 1839–1936* (Göteborg, 1991), 286.
29. Eriksson: *I andans kraft*, 323
30. Sten Lindroth: "Introduction" i Lindroth (red.): *Swedish men of science 1650–1950* (Stockholm, 1952), 23.
31. Lindroth: *Kungl. Svenska Vetenskapsakademiens historia*, 3.
32. Ibid.
33. Lindroth: *Kungl. Svenska Vetenskapsakademiens historia*, 27. Lindroths indelning sträcker sig bara fram till 1800, men har kompletterats i senaste historiken över KVA. Se *Kunskap i rörelse*, 632.
34. Persson: *Det villrådiga samhället*, 14.
35. För kunskapsaktör, se bl.a. Philipp Sarasin: "Was ist Wissensgeschichte?" i *Internationales Archiv für Sozialgeschichte der Deutschen Literatur* 36:1 (2011), 169.
36. Kärnfelt et al. (red.): *Kunskap i rörelse*, 77, 630.
37. Varav ett fåtal inom ämnen som idag inte räknas som humanistiska, såsom statsvetenskap, juridik eller ekonomi.
38. Rydberg, som dock är professor vid Stockholms högskola.
39. Kirsti Niskanen, Mineke Bosch & Kaat Wils: "Scientific personas in theory and practice. Ways of creating scientific, scholarly, and artistic identities" i *Persona Studies* 4:1 (2018), 1; Herman Paul: "The virtues and vices of Albert Naudé. Toward a history of scholarly personae" i *History of Humanities* 1:2 (2016), 327.
40. Under de första åren angavs ibland ledamöternas motivering kort i själva protokollet.
41. KVA:s bibliotekarie Erik Wilhelm Dahlgren föreslogs och röstades in 1900 utan att föreslås av enskild ledamot.
42. Göran Blomqvist: "Akademiska visioner under 1800-talets tre sista decennier" i *Skandia* 59:2 (1993), 205.
43. Se Sten Lindroth: *Uppsala universitet 1477–1977* (Stockholm, 1977), 158–159.
44. Blomqvist: "Akademiska visioner", 207.
45. Daston & Galison: *Objectivity*, 40–41.
46. Ibid., 40.
47. Ibid., 41; jfr Julia Driver: "The conflation of moral and epistemic virtue" i *Metaphilosophy* 34:3 (2003).
48. Chad Wellmon: *Organizing enlightenment. Information overload and the invention of the modern research university* (Baltimore MD, 2015), 8, 234.
49. Steven Shapin: *The scientific life. A moral history of a late modern vocation* (Chicago IL, 2008), 36.

50. Jason Baehr: *The Inquiring mind. On intellectual virtues and virtue epistemology* (Oxford, 2011), 2.

51. Lorraine Daston: "Objectivity and impartiality. Epistemic virtues in the humanities" i Bod, Maat & Weststeijn (red.): *The making of the humanities. The modern humanities* (Amsterdam, 2014), 27. Se även Lorraine Daston & Peter Galison: *Objectivity* (New York, 2007), 39–42.

52. Jeroen van Dongen & Herman Paul: "Introduction. Epistemic virtues in the sciences and the humanities" i Dongen & Paul (red.): *Epistemic virtues in the sciences and the humanities* (Cham, 2017), 5.

53. "Stats-Rådet Baron Gudm. Jöran Adlerbeths Biographie", *Kongl. Vetenskapsacademiens handlingar för år 1818* (1819), 384–385.

54. Se t.ex. Paul: "Virtues and vices", 333; Herman Paul: "The virtues of a good historian in early imperial Germany. Georg Waitz's contested example" i *Modern intellectual history* 15:3 (2018), 700.

55. Personaforskningen är omfattande men sammanfattas i Kirsti Niskanen & Michael J. Barany: *Gender, embodiment, and the history of the scholarly persona. Incarnations and contestations* (Cham, 2021).

56. Mineke Bosch: "Scholarly personae and twentieth-century historians. Explorations of a concept" i *BMGN—Low Countries Historical Review* 131:4 (2016), 33–54, 43.

57. "Stats-Rådet Baron Gudm. Jöran Adlerbeths Biographie", 383, 384.

58. "Biographi öfver Carl Gustaf af Leopold", *Kongl. Vetenskapsacademiens handlingar för år 1831* (1832), 245.

59. *Ibid.*, 248.

60. "Biografi öfver Jonas Hallenberg", *Kongl. Vetenskapsacademiens handlingar för år 1834* (1835).

61. "Biografi öfver Frans Michael Franzén", *Kongl. Vetenskapsacademiens handlingar för år 1847* (1849), 108.

62. "Biographie öfver [...] Mathias Norberg", *Kongl. Vetenskapsacademiens handlingar för år 1826* (1827), 365.

63. "Biografi öfver Jakob Gråberg till Hemsö", *Kongl. Vetenskapsacademiens handlingar för år 1847* (1849), 137.

64. "Biographie öfver Nils von Rosenstein", *Kongl. Vetenskapsacademiens handlingar för år 1824* (1824), 481, 484.

65. "Stats-Secreterarem m.m. Friherre Sherings Rosenhanes Biographie", *Kongl. Vetenskapsacademiens handlingar för år 1813* (1813), 274.

66. "Kammarherren och Riddarhus-Secreteraren Axel Gabr. Silverstolpes Biographie", *Kongl. Vetenskapsacademiens handlingar för år 1817* (1817), 297.

67. "Biografi öfver Erik Gustaf Geijer", *Kongl. Vetenskapsacademiens handlingar under sednare hälften av 1848* (1850), 445.

68. "Biografi öfver Esaias Tegnér", *Kongl. Vetenskapsacademiens handlingar för år 1846* (1848), 340.

69. Kungl. Vetenskapsakademiens arkiv, Klass- och kommittéprotokoll (A3AA:3), Fryxell, daterat 28 oktober 1851.

70. Klass- och kommittéprotokoll (A3AA:3), Hildebrand, 7 november 1856.

71. Klass- och kommittéprotokoll (A3AA:4), Hildebrand, 4 oktober 1862.

72. Klass- och kommittéprotokoll (A3AA:3), Protokoll, 1851. Även Fryxell kunde föreslå mecenater, året efter sin grundliga plädering för Palmblad föreslog han Justi-

tiestatsministern Greve Gustaf Adolf Sparre, med hänvisning till hans ”upplysta och lifliga” deltagande för ”vetenskapen och dess idkare”.

73. Klass- och kommittéprotokoll (A3AA:3), Grubbe, 10 november 1852.
74. Klass- och kommittéprotokoll (A3AA:19), Bergstedt, 17 september, 1881.
75. Klass- och kommittéprotokoll (A3AA:19), Nyblæus, 7 maj 1881.
76. Klass- och kommittéprotokoll (A3AA:39), Olivecrona, 12 mars, 1901.
77. Klass- och kommittéprotokoll (A3AA:19), Hildebrand, 6 juni 1881. Jfr Malmströms motivering av Lars Landgren 1884.
78. Klass- och kommittéprotokoll (A3AA:27), Nyblæus, 31 januari 1889. Nyblæus uttryckte sig snarligt i sina motiveringar till Sahlin 1890 och Söderwall 1895.
79. Klass- och kommittéprotokoll (A3AA:27), Hammarskjöld, 6 februari 1889.
80. Klass- och kommittéprotokoll (A3AA:15), Svedelius, odaterat, inkommit 3 november 1877.
81. Klass- och kommittéprotokoll (A3AA:15), Hildebrand, 10 november 1877.
82. Klass- och kommittéprotokoll (A3AA:27), Odhner, maj 1889.
83. Klass- och kommittéprotokoll (A3AA:15), Hamilton, 10 november 1877.
84. Klass- och kommittéprotokoll (A3AA:36), Olivecrona & Odhner, 6 juni 1898.
85. Klass- och kommittéprotokoll (A3AA:37), Annerstedt, 22 mars 1899.
86. Klass- och kommittéprotokoll (A3AA:38), Malmström, 7 april 1900.
87. Klass- och kommittéprotokoll (A3AA:38), Odhner, 7 april 1900.
88. Se bland annat Klass- och kommittéprotokoll (A3AA:3), Fryxell, 16 februari 1855; (A3AA:16), Hildebrand, 9 februari 1878.
89. Klass- och kommittéprotokoll (A3AA:3), Manderström, 9 november 1855.
90. Klass- och kommittéprotokoll (A3AA:16), Lindgren, 21 januari 1878.
91. Klass- och kommittéprotokoll (A3AA:16), Styffe, 8 februari 1878
92. Klass- och kommittéprotokoll (A3AA:27), Odhner, maj 1889.
93. Klass- och kommittéprotokoll (A3AA:26), Styffe, 6 oktober 1888.
94. Klass- och kommittéprotokoll (A3AA:19), Nyblæus, 7 maj 1881.
95. Klass- och kommittéprotokoll (A3AA:8), Hildebrand, 5 november 1870.
96. Klass- och kommittéprotokoll (A3AA:15), Bergstedt, 23 oktober 1877.
97. Klass- och kommittéprotokoll (A3AA:15), Fryxell, 10 november 1877.
98. Klass- och kommittéprotokoll (A3AA:8), Hildebrand, 5 november 1870.
99. Klass- och kommittéprotokoll (A3AA:17), Hamilton, 5 april 1879; (A3AA:25), Bergstedt, 17 september 1887.
100. Klass- och kommittéprotokoll (A3AA:26), Styffe, 6 oktober 1888; (A3AA:11), Rydqvist, 8 november 1873.
101. Klass- och kommittéprotokoll (A3AA:35), Nyblæus, 15 juni 1897; (A3AA:36), Nyblæus, 22 april 1898.
102. Klass- och kommittéprotokoll (A3AA:27), Nyblæus, 2 april 1889.
103. Klass- och kommittéprotokoll (A3AA:27), Skogman, 3 maj 1889.
104. Klass- och kommittéprotokoll (A3AA:39), Olivecrona, 12 mars 1901.

Abstract

From belles-lettres to science. A study of the “learned class” in the Swedish Royal Academy of Science during the nineteenth century. Isak Hammar, Associate professor of History, Department of History, Stockholm University, Sweden, isak.hammar@historia.su.se

In 1798 the Royal Academy of Science instituted a classification of its members, designating the last class to be filled by those engaged with world of learning and beautiful arts. This study maps the population of this “learned class” and analyzes the negotiation of epistemic virtues and merits linked to the nebulous field from which the class drew its members. The article argues that a previous understanding of this class as merely honorary needs to be nuanced, in particular regarding the second half of the century. From c. 1850, the extant nominations of new members illustrates that although learning and erudition was important throughout the period, scientific skill and profound research, proven by publications, were crucial for this proto-humanistic field of knowledge. Moreover, as the political and cultural sphere seized to be arenas from where the class recruited members, the second half of the century saw an increasing population of university professors linked to traditional humanistic disciplines, noted for their scientific creed, rather than their cultural standing. As a result, the article concludes that although other scenarios would have been viable, the “learned class” developed into a “humanistic class” during the second half of nineteenth century.

Keywords: Royal Academy of Science, history of humanities, epistemic virtues, epistemological hierarchies, learned societies, actors of knowledge